

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Макогон В.Д., д-р екон. наук, с.н.с.
Київський національний торговельно-економічний університет*

З метою забезпечення процесу дієвої трансформації податкової системи в умовах економічних перетворень вагомим завданням є розробка обґрунтованої податкової політики, яка надасть можливість підвищити ефективність інструментів податкового регулювання з мінімізацією можливостей для зловживань в єдиному стратегічному баченні пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

За період після здобуття Україною незалежності здійснено ряд реформ спрямованих на удосконалення інституційного середовища функціонування податкової системи, адміністрування податків і зборів та їх перерозподілу між бюджетами різних рівнів, зокрема щодо: податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, акцизного податку та податку на доходи фізичних осіб. За 1992-2018 роки частка надходжень державного бюджету: від податку на додану вартість у дохідній частині зведеного бюджету склала 90,80 %; від податку на прибуток підприємств – 79,14 %; від акцизного податку – 88,35 %; від податку на доходи фізичних осіб – 27,34 %. За 1992-2018 роки частка надходжень місцевих бюджетів: від податку на прибуток підприємств у дохідній частині зведеного бюджету склала 26,73 %; від акцизного податку – 12,58 %; від податку на доходи фізичних осіб – 85,83 %. Разом з цим, налагоджувались та змінювались зв'язки між публічними інституціями, зокрема Державною фіскальною службою України та громадянами.

До етапів становлення податкової системи в Україні як самостійній державі належать:

– початковий етап становлення податкової системи (1991-1995 рр.), який характеризується незадовільним рівнем фіскальної та регулюючої функцій податків, недосконалим механізмом податкового регулювання;

– етап розвитку інституційних основ податкової системи (1996-1997 рр.), який характеризується недостатнім рівнем фіскальної та регулюючої функцій податків, нарощуванням заборгованості зі сплати до бюджету податків і зборів, підвищенням статусу державної податкової служби, яку підпорядковано Президентові України. Зокрема, відповідно до Указу Президента України від 22 серпня 1996 року № 760/96 державна податкова адміністрація стала центральним виконавчим органом;

– етап запровадження альтернативних систем оподаткування (1998-2007 рр.), який характеризується визначенням можливостей застосування спрощеної системи оподаткування, обґрунтування суб'єктів, щодо яких може застосовуватись спрощена система оподаткування;

– етап подальшого розвитку податкової системи (з 2008-2009 рр.), який характеризується задовільним рівнем фіскальної та регулюючої функцій податків, суттєвим підвищенням дієвості механізму податкового регулювання. В 2008 році Державна податкова служба стала центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується Кабінетом міністрів через Міністра фінансів України;

– етап удосконалення інституційних основ податкової системи (з 2010-2014 рр.), який характеризується нормативно-законодавчим врегулюванням системи адміністрування податків і зборів шляхом прийняття Податкового кодексу України. В 2010 році Державну податкову службу підпорядковано безпосередньо Міністрові фінансів Украї-

ни. В 2012 році об'єднано Державну податкову службу та Державну митну службу й утворено Міністерство доходів і зборів України. В 2014 році Міністерство доходів і зборів було ліквідовано, натомість при Міністерстві фінансів утворено Державну фіскальну службу;

– етап подальшого розвитку податкової системи (з 2015 р.), який характеризується удосконаленням системи адміністрування податків і зборів, зокрема шляхом їх зменшення за рахунок групування, удосконаленням процесу подання податкової звітності. Відповідно до внесених змін до Податкового кодексу кількість податків зменшено з 22 до 9 (до загальнодержавних податків віднесено: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок).

Таким чином, вагому роль з метою обґрунтування напрямів розвитку податкової системи України відіграє механізм визначення та оцінки закономірностей, що проявляються в процесі розвитку податкової системи та її складових. Разом з цим, вагомими чинниками, що сприяють розвитку податкової системи є запровадження дієвих форм оподаткування; формування податкової системи з незначною кількістю податків; забезпечення рівноваги між прямими та непрямими податками у структурі податкових надходжень, що надає можливість враховувати циклічність економічних процесів. Крім того, нестабільність податкового законодавства є вагомою перешкодою на шляху до залучення інвестиційних ресурсів в Україну.